

ปัจจุบันการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไป รวมถึงในกลุ่มน้ำแม่สาใหม่ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแก้ปัญหาทุกประการ รวมทั้งการขาดแคลนน้ำ จึงได้ดำเนินการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้น้ำ ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการจัดการน้ำ การมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรผู้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำบ้านแม่สาใหม่ จำนวนทั้งหมด 56 คน ข้อมูลสภาพการใช้น้ำศึกษาโดยการวัดปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเก็บน้ำและปริมาณการใช้น้ำกับพืชฤดูแล้ง และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่าปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำต่ำสุดระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายน และต่ำกว่าปริมาณความต้องการของพื้นที่เกษตรที่รับผิดชอบมาก การให้น้ำของดินจืดของเกษตรกรใช้น้ำมากกว่าความต้องการจริงประมาณ 50 % ขณะที่วิธีการปลูกพริกหวาน โดยการส่งเสริมของโครงการหลวงใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงมาก เกษตรกรเห็นว่าการจัดการน้ำจะมีประสิทธิภาพต้องกำหนดวันส่งน้ำอย่างเหมาะสม ควบคุมการตรวจวัดปริมาณน้ำให้แก่พืช และการมีอ่างเก็บน้ำช่วยให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียง เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับน้อย ปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในด้านการวางแผนการใช้น้ำ การดำเนินการ การประสานงาน ขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ 1) ขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร 2) ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ควรต้องร่วมกับหลายหน่วยงานในการดำเนินงาน 3) ขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย และ 4) กลุ่มไม่มีอำนาจแท้จริงในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำแบบมีส่วนร่วม เกษตรกรเสนอความคิดเห็น ดังนี้ 1) ให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นผู้ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหา 2) กลุ่มเกษตรกรต้องช่วยกันไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น 3) ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสินปัญหาที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ 4) ปลูกจิตสำนึกเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพให้กับเกษตรกร 5) ให้มีการจัดตั้งกฎระเบียบขึ้นมาใช้ระหว่างกลุ่มเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และบทลงโทษควรมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนและรุนแรง และ 6) คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำต้องมีความยุติธรรมและเด็ดขาด

Nowadays, the problem of water shortage is found widely, including Mae Sa Mai watershed area. Farmers' participation is an important component in solving the problem. The purposes of this study were to investigate the following: 1) water using condition; 2) farmers' opinions towards water management; 3) participation and problems encountered in the participation of water management for agriculture of the farmers using water of Baan Mae Sa Mai reservoir; and 4) water using condition obtained from the measured in-flow rate of water and the amount of water using of dry season crops. A set of interview schedules was used as a tool for data collection from 56 farmers using water of Baan Mae Sa Mai reservoir.

Results of the study revealed that the amount of water in-flow rate into the reservoir was lowest during mid-March and mid-April. The over-supply by 50 percent was found in the using of water for litchi orcharding. On the other hand, the efficiency of water using for sweet pepper production promoted by the Royal Project was found in a very high level. The respondents agreed that the effective water management should determine an appropriate water supplying date, control water using rate for crop cultivation, and have adequate water for farming. Results of the study also showed that most of the respondents had a low level of participation in water management. There was a relationship between the planning of water using and factors on sex, age, marital status, and educational attainment. However, it was found that there was no relationship between farmers' participation in water resource management and factors on operation, coordination and size of land holding. For problems encountered, the following were found: 1) lacking of knowledge and understanding on water resource management for agriculture; 2) unable to manage water resource by themselves and they had to coordinate with other agencies; 3) lacking of knowledge and experience in crop cultivation using small amount of water; and 4) the respondents had no power in water resource management for agriculture in the community.

In the case of guidelines for solving the problem in water shortage, the respondents stated the following: 1) establishment of water user group in which the Royal Project officials give suggestions on problem-solving; 2) farmer group must help reconcile the arisen conflict; 3) entrust the village headman with the judging of conflict; 4) encourage the awareness on effective water management; 5) establishment of clear regulations for the practice of water resource management and punishment; and 6) the water user committee must be equitable and absolute.